

WERELD IN VERANDERING

LES IV.

E C O N O M I E.

De economie is voor de meeste mensen een droog gebied. Er is zelfs iemand geweest die heeft gezegd: De economie zou pas goed zijn, als er geen economen waren. Dit laatste kan ik niet ontkennen of bevestigen.

Wij hebben op het ogenblik te maken met een wereld waarin allerlei dingen inderdaad aan het veranderen zijn. Als wij kijken naar b.v. de veranderingen in de EEG (daar komen nu een paar armere landen bij), dan kunnen wij erop rekenen dat daardoor de état van de EEG aardig in de war komt. Dat zal weer betekenen, neem ik aan, dat er hier en daar weer extra belastingheffingen zullen plaatsvinden; b.v. verhoging van omzetbelasting, uitstel van verlaging van omzetbelasting en wat dies meer zij.

Een dergelijk proces speelt zich nu ook af achter het IJzeren Gordijn. Er is daar in de laatste tijd, zoals u bekend zal zijn, enige opstandigheid te bespeuren. Niet alleen in Polen waar het erg luidruchtig toegaat, maar indirect ook in Hongarije. In Roemenië zijn ook enkele veranderingen aanstaande. Wij zouden nog enkele andere gebieden kunnen noemen binnen de Russische invloedssfeer waarin de mensen geen genoegen meer nemen met de huidige verdeling van het inkomen. Dat klinkt allemaal heel gewichtig, maar waar komt het op neer?

Men heeft de mensen voorgehouden dat zij rechten hebben. Men heeft de mensen voorgehouden dat zij de offers brengen om het beter te krijgen. En nu na zoveel tijd (de Tweede Wereldoorlog is zo langzamerhand al geschiedenis geworden) wil men die verbetering wel eens zien.

In Rusland heeft zich dit al afgetekend in veranderingen in het productieproces. Daarnaast (voor dit land al heel belangrijk) een kwalitatieve verbetering van vooral de grotere verbruiksgoederen. Dus radio, televisie, koelkasten e.d. worden een heel stuk beter. Dat was ook wel nodig, want als je een nieuwe t.v. kocht, dan kon je er zeker van zijn dat die na 3 maanden in reparatie moest. Je kreeg haar na 6 maanden terug en had dan weer 2 maanden plezier ervan. Dergelijke dingen mogen dus niet meer voorkomen. Er wordt alles aan gedaan om dat te voorkomen.

In Polen is het de machtsstrijd tussen het partijbestuur en indirect de katholieke kerk die achter de vakbonden staat.

Kijken we naar Hongarije, dan zien we dat daar sprake is van een steeds verder opbloeien van wat we de particuliere ondernemingen kunnen noemen. Ook hier: heel veel mensen die zich hebben onttrokken aan het betutteld worden door de staat. Zij proberen op hun eigen manier een zekere omzet op te bouwen, een zekere verdienste te verwerven. Er zijn zelfs al bureaus die diensten verlenen in de zin van: u de weg wijzen in de moeilijkheden bij de verschillende staatsinstanties.

In Roemenië ligt het een beetje anders. Hier is men in het bestuur nog tamelijk orthodox van instelling. Wij zien hier dat vooral de boerenstand, maar daarnaast ook een deel van de bij de handel betrokkenen bezig zijn om allerlei voorschriften te ontduiken. Het is niet mogelijk om die praktijken de kop in te drukken; dat is het afgelopen jaar gebleken. Nu wil men proberen om daar iets aan te doen.

Als je dat alles bij elkaar voegt, krijg je ook weer een beeld van een blok in moeilijkheden, want de EEG is een blok. Wij zouden ook over Rusland met zijn satellieten als een blok kunnen spreken. In al deze gevallen blijkt, dat de centrale leiding faalt. Dat is een heel interessant punt.

De centrale leiding is niet in staat om werkelijk voor iedereen alles goed te regelen. Je kunt dan, zoals in Engeland, overgaan tot privatisering (uitverkoop van staatsondernemingen). Maar ook daar zitten een paar moeilijkheden bij. Want als het buitenland geen greep krijgt op Engeland, dan zal het heel erg moeilijk zijn om de zaak te moderniseren. Wil men echter de zaak moderniseren, dan zal dat moeten gebeuren op basis van de normen die in de gehele EEG gelden en niet alleen volgens de begrippen die de vakbonden in Engeland erop na houden.

Kijken we naar de Ver. Staten, dan zien we dat ook daar een steeds grotere gaping komt tussen de wil en het verlangen van het volk en de werkwijze van de instanties. Daarbij blijkt er bovendien nog een grotere kloof te zijn ontstaan tussen de president en wat we toch wel het Parlement kunnen noemen.

Gaan we verder naar het zuiden, dan zien we dat er wonderlijk genoeg op het ogenblik een samenwerking aan het ontstaan is tussen een groot aantal Zuidamerikaanse landen. Deze band gaat niet alleen politiek of misschien strategisch maar wel degelijk ook economisch gestalte krijgen. Ook dit is van belang.

Een punt waarover weinig mensen nadenken is verder de vergrote invloed van Japan op de verdere ontwikkeling in Rood-China in de huidige tijd. Er zijn vele miljarden geïnvesteerd in ondernemingen die na tien jaar eigendom zullen worden van de staat China. Dat doen ze niet omdat ze denken dat ze daarmee verlies zullen lijden. Wij zien ook hier een steeds verder uitbreiding van de consumptiegoederen. Daarnaast natuurlijk ook, maar dat hebben wij al uitvoerig behandeld, de opkomst van de kleine en tot snelle aanpassing in staat zijnde particuliere industrieën in de verschillende gemeenschappen.

Wat voor conclusies zou men hieruit kunnen trekken? In de eerste plaats: Het blijkt, dat een dirigistisch beleid niet in staat is wezenlijk te beantwoorden aan de noden en eisen van de consument. De poging om de consument ondergeschikt te maken aan de producent blijkt op vele gebieden te mislukken. De consument trekt een steeds grotere invloed aan zich en gaat steeds meer eisen stellen.

In de tweede plaats: Gouvernemen ten blijken bij hun beslissingen t.a.v. onder meer handel (er zijn ook vele andere gebieden) de fout te maken uit te gaan van een theorie waardoor een ieder gehoorzaamt aan hetgeen zij voorschrijven. Hoe goed dat functioneert kunt u op elke verkeersweg zien, als u denkt aan een maximum snelheid. Dat is maar een heel klein voorbeeld.

De conclusie is: er moet langzaam maar zeker meer verantwoordelijkheid worden teruggesluisd naar de burger zelf. Er zijn instanties die zich daarmee bezighouden. Een voorbeeld:

In West-Duitsland is een klein stadje (iets kleiner dan Leiden) waar men alle verkeersborden heeft afgeschaft. Het resultaat is vreemd genoeg dat er nu minder ongelukken gebeuren, omdat iedereen er rekening

mee houdt dat ze kunnen gebeuren. Daar blijkt dus uit, dat de mensen wel degelijk rekening houden met omstandigheden, maar dat zolang er een zekerheid of een schijn van zekerheid wordt geschapen zij ervan uitgaan dat ze in hun recht staan, als ze van de zekerheden gebruikmaken en daardoor niet bereid zijn rekening te houden met andere mogelijkheden.

Het is een vernieuwingsproces dat langzaam op gang komt. Je kunt denken aan de manier waarop de Nederlandse regering alle papieren en handtekeningen in verband met de plaatsing van raketten heeft behandeld. Hier ging men uit van het standpunt: wij weten het, jullie weten het niet. Dus tellen jullie niet mee.

Er is natuurlijk ook een ander standpunt denkbaar: wij weten het misschien niet zo goed, maar wij zijn het die de lasten moeten dragen, dus hebben wij mee te stemmen. Dit komt in het nu lopende jaar steeds meer op de voorgrond. Het kan leiden tot heel wat moeilijkheden en geschillen. In enkele gevallen zijn er grote bedrijven die dan risico's nemen en zo hun wil doordrijven.

Er is een krant in Fleetstreet die tegen de vakbonden eenvoudig heeft gezegd: Mijne heren, uw eisen zijn onaanvaardbaar. Wij sluiten het bedrijf en wij doen dat gedurende 8 maanden. Wij bouwen dan een nieuwe drukkerij volgens moderne processen. Als u dan nog blijft staken, zullen wij de druk gaan uitbesteden op het vasteland. Zij hebben hun zin gekregen. Dergelijke kleine punten, ik geef maar een enkel voorbeeld waarvan ik aanneem dat het u bekend is of voor u controleerbaar, maken duidelijk in welke richting het gaat.

De economie is te lang gezien als een proces dat bepaald, geleid en begeleid moet worden. In feite berust echter de hele economische samenhang op zeer simpele beginselen, namelijk die van vraag en aanbod, van productiemogelijkheid en consumptievraag. Zolang je daar geen rekening mee houdt, kom je in steeds grotere moeilijkheden.

Nu echter de meeste mensen in zeer veel landen niet meer bereid zijn om die moeilijkheden voor lief te nemen, ontstaat er plotseling een wijziging in de benadering. Er wordt minder geleid en er wordt meer afgewacht wat er gebeurt. Dat zal ongetwijfeld door politici en departementen niet zo gemakkelijk worden toegegeven. Maar toch zal men aan de ene kant de overheidsbemoeiing aanmerkelijk moeten verminderen en aan de andere kant het particuliere bedrijfsleven veel grotere kansen moeten geven.

Dat zal ook het geval moeten zijn op de arbeidsmarkt. Het klinkt een beetje vreemd, als je dat zegt. Iedereen zegt: Ik heb recht op werk. Als ik geen werk heb, dan heb ik toch wel een inkomen. Dat is misschien niet leuk, maar ik kan er komen. Als je echter nagaat hoeveel behoefte er is aan arbeid - zij het dan niet de arbeid waar de mensen voor gekozen hebben of waarvoor ze zijn opgeleid - dan zou je toch tot de conclusie komen dat het aantal werklozen in Nederland met de helft zou kunnen dalen, als alle vacatures, die er nu zijn en alle vraag naar diensten en arbeid vervuld zouden worden door degenen die op dit moment althans deze voor zichzelf nog niet aanvaardbaar achten.

Datzelfde geldt voor landen als West-Duitsland, Engeland, Frankrijk. In een ietwat mindere mate voor België. Ik zou dit kunnen uitbreiden met een lijst van staten over de gehele wereld.

Om ons te realiseren wat er op dit ogenblik aan de gang is, moeten we dus niet kijken naar de openlijk beleden stellingen van politici en van mensen die denken dat zij het weten. Laten we kijken naar hetgeen er feitelijk gebeurt. Dan ontdekken wij dat zich in het komende jaar een verandering gaat afspelen op economisch gebied die mede wordt begunstigd door de lage koers van de dollar, die ongetwijfeld ook een rol speelt, ook voor de Derde-Wereldlanden.

Daarnaast zullen wij ontdekken dat met het uitvallen van deze invloed tevens veel overbodigheden in het bestuur wegvallen en daarvoor in de plaats andere, meer nuttige diensten worden gecreëerd. Dat houdt in, dat we langzamerhand toch gaan in de richting van een zekere samenwerking, een zekere broederschap.

Er zijn natuurlijk dingen, die op het ogenblik minder aangenaam aandoen. Ik denk aan de geweldpleging die al dan niet openlijk door de PLO wordt gestand; aan de houding van iemand als Kadaffi en vele anderen. De houding daartegenover van degenen die hun beurs als slachtoffer zien vallen van een strijd waarmee ze eigenlijk niets te maken hebben. Hierdoor zou men wel eens kunnen komen tot een aantal oorlogshandelingen, die voor de wapenhandel natuurlijk zeer aantrekkelijk zijn, aan de andere kant zouden wij moeten komen tot een zeer direct partij kiezen, ook van staten en politici, voor vrede en tegen terreur van welke aard dan ook.

Dat houdt in, dat ze ook de bestrijding in eigen land ter hand moeten nemen, onverschillig of het gaat om voetballers of voetbalaanhangers althans degenen die zich zo noemen, danwel of het gaat om kleine groepen die proberen hun wil met geweld door te zetten en daarmee de levens van anderen in gevaar brengen. Ook hier moet een keuze worden gemaakt.

De enige keuze die je in dit opzicht kunt maken is er één waarbij de staat voor een zo groot mogelijke zekerheid zorgt in b.v. het verkeer, in openbare gebouwen en ruimten en gelijktijdig de veiligheidszorg op straat aan de burger zelf wordt overgelaten. Het klinkt niet prettig dat je zelf daarvoor moet zorgen. Maar pas als de mensen begrijpen, dat ze van elkaar afhankelijk zijn, is er een mogelijkheid dat ze elkaar gaan helpen, elkaar gaan beschermen. Zolang iedereen doorloopt, wanneer er geweld wordt gepleegd, zal er geweld worden gepleegd al is de politiemacht nog zo groot en nog zo goed. Maar als iedereen zich daarbij betrokken voelt ~~ent~~ stroomt met in zijn achterhoofd de gedachte: Als ik nu deze mens niet help, sta ik misschien morgen in dezelfde situatie. Eerst dan gebeurt er iets.

Wij zitten in een tijd waarin de wereld sterk aan het veranderen is, veel meer dan u beseft. Wij hebben nog één kritiek jaar na dit. 1987 is nog steeds een kritiek jaar waarin bepaalde oorlogsdreigingen en andere moeilijke zaken tot uiting kunnen komen. Maar in dit jaar zult u reeds zien dat we terugkeren naar een grotere verantwoordelijkheid voor de mens zelf en tegens een groter gevoel van verbondenheid en verwantschap tussen mensen. Want als je voor jezelf moet zorgen en je kunt het niet, dan ben je aangewezen op de vrijwillige hulp van anderen. Je hebt geen recht het te eisen, maar door het zelf te geven schep je een traditie die het recht kan vervangen. Zo moeten we langzaam toelevens naar het gevoel van samenwerking, eenheid en broederschap.

Wij kunnen natuurlijk onze voorspellingen verder gaan regelen in de richting van wat er zal gebeuren en hoe het zal zijn. En dan zullen veel mensen zeggen: Ach, het is mooi, maar het zijn wensdromen. Het zijn geen wensdromen. Wat wij noemen zijn feitelijke mogelijkheden met tenminste een verwerklijkingsmogelijkheid van 3 op 4. Dat is tamelijk veel.

Dit zijn processen die u zelf kunt volgen. U hoeft hier niet te spreken over mogelijk of onmogelijk. U hoeft alleen maar te kijken. Want mensen, die leren dat je van elkaar afhankelijk bent, zullen geneigd zijn om samen te werken. Waar samenwerking is, daar kan voor het eerst weer een soort kameraadschap, een broederschap, een gevoel van verbondenheid gaan leven dat de mens nodig heeft om in de veranderingen die onophoudelijk verder gaan in deze wereld te komen tot de beslissingen die het voortbestaan van het menselijke ras op deze wereld mogelijk maakt.

Nu zegt u: Is dat nu economie? Ja. Want als Nederlanders zult u begrijpen dat een van de meest kwetsbare punten van de mens nog altijd de beurs is. Daar waar blijkt dat je steeds minder krijgt, dat het je steeds meer kost daar word je lastig. Daar waar blijkt dat de dingen anders, beter, eenvoudiger kunnen, ben je niet meer bereid om dan omwille van nationale of andere belangen eenvoudig maar verder te gaan met een in feite uit eigen zak subsidiëren van allerlei zaken die je zelf toch niet als uitermate nuttig beschouwt. Het is duidelijk, dat deze economische veranderingen die zich in een steeds sneller tempo afspelen, bepalend zijn voor datgene wat ook op een ander gebied kan en moet gebeuren.

Verzet bij de burger tegen hogere lasten betekent voor een regering beperking van uitgaven, ook op militair terrein. Groter verzet tegen de aantasting van het milieu betekent voor de regering ook, dat men nu rekening moet gaan houden met de eenvoudige mensen en niet alleen met de belangen van grote concerns en maatschappijen. Het zijn kleine dingen. Een groot gedeelte van hetgeen ik u heb genoemd gaat voorlopig aan u voorbij, tenzij u in het bijzonder daarop let.

De mensheid gaat verder in de richting van een wereld met een grotere eenheid. Laten we elkaar nu geen Mietje noemen en spreken over een duizendjarig rijk, de eeuwige naastenliefde en dergelijke dingen. Zolang er mensen zijn, zijn die dingen bijna onmogelijk. Laten wij gewoon spreken over het eigenbelang en de drang tot zelfbehoud die in deze tijd zo'n grote rol spelen.

Laten we spreken over de behoefte van de mens om het voortbestaan van zijn eigen ras, eigen soort te garanderen. Laten we spreken over de mogelijkheden van de mens om op veel eenvoudiger wijze dan in de huidige tijd algemeen gebruikelijk is aangenaam, goed, vredig en gelukkig te leven. Dan komen we pas tot een inzicht van de verandering die zich afspeelt.

Ik kan uitroepen: Wij gaan nu naar het tijdperk van broederschap! Ergens is dat wel waar. Maar het is geen broederschap die uit zuiver mensenliefde ontstaat; geen extreem humanitaire opvatting zelfs. Het is doodgewoon een verandering van het begrip van eigenbelang, van zelfhandhaving. De tijd die komt, zal die veranderingen tonen.

Wij nemen aan, dat grote veranderingen en daardoor een verbeterde samenwerking tussen volkeren, maar ook tussen mensen onderling, reeds duidelijk zichtbaar zullen zijn in het jaar 1990 en dat vanaf dat jaar die ontwikkeling zal voortgaan. Dat sluit het gevaar niet uit van een fanatiek pogen om met geweld de wereld toch in de macht van enkelen te houden. Maar het betekent wel, dat die kans kleiner wordt. Het betekent niet, dat wereldoorlogen onmogelijk worden, wel dat de waarschijnlijkheid daarvan kleiner wordt.

De groei naar een nieuwe wereld en naar een nieuw tijdperk kan niet gebaseerd zijn op idealen. Idealen zijn de dromen die een mens koestert op het ogenblik, dat hij met de werkelijkheid te weinig moeilijkheden heeft. Dat klinkt misschien onaardig, maar het is zo. Daarom zeg ik u:

Datgene wat zich op het ogenblik economisch aan het wijzigen is - en dan kijkt u naar het Sovjet-blok, naar de EEG, naar hetgeen er in de U.S.A. en in Zuid-Amerika gebeurt - tonen aan dat de wereld aan het veranderen is. De samenleving gaat in een steeds sneller tempo er anders uitzien. En dit is dan datgene waarvoor we allen dankbaar zouden moeten zijn.

De meesten van u zullen het er niet mee eens, want oude rechten worden aangetast, opvattingen over stand en andere zaken vallen weg. Er komen nieuwe standen. Zonder rangen en standen kan een mens niet leven. Maar de oude standen voelen daarmee hun eigen invloed teloor gaan.

Ik kan mij best voorstellen, dat een internist zichzelf niet graag beschouwt als een loodgieter voor het menselijk lichaam. Toch moet het die kant uit zo vreemd als het klinkt. Dat is dan de boodschap die ik u deze keer meegeef.

Kijk naar de wereld. Kijk naar hetgeen er gebeurt en u zult overal, tot zelfs in de beursberichten, tekenen vinden van hetgeen ik u vanavond heb voorgehouden. Als dat gebeurt, zeg dan niet: Waar gaat de wereld naar toe. Zeg tegen uzelf: Eindelijk ontstaat er een mogelijkheid waardoor ik zelf weer meer kan betekenen juist als ik leer anderen te steunen en de steun van anderen te aanvaarden.

Ik wens u allen nog een heel gelukkig nieuwjaar, ofschoon het voor de meesten meer rustig dan gelukkig zal zijn. Daarvan ben ik overtuigd.

--:-

DE ACHTERGRONDEN VAN DE TERREUR.

Wij hebben op het ogenblik te maken met een nieuwe golf van terrorisme, zoals dat heet. Dat wil zeggen, dat er mensen zijn die allerlei dingen doen die eigenlijk niet gerechtvaardigd zijn om hun gelijk te bewijzen dat zij volgens niemand hebben. Dan vraag je je af: Hoe kan dat? Hoe komt dat? Hoe kunnen we het ons voorstellen dat de terreur in Zuid-Afrika (een regeringsterreur) steeds maar door gaat? Er zijn mensen die zeggen: Die Botha weet er alles van. En dan vraag je je af: Hoe kan dat?

U moet goed begrijpen dat gezien vanuit de blanke samenleving die terreur eigenlijk niet zo gek of onverantwoord is, want de blanken gaan uit van het standpunt: Wij blanken zijn beter dan jullie kleurlingen. Dus weten wij het beter. Wij bedoelen het beste voor onszelf, maar ook voor jullie. Nu gaan jullie daar ineens allerlei eisen stellen waar wij absoluut niets in zien. Je moet onze meerwaardigheid erkennen en ons aanvaarden. En als je ons niet aanvaardt zoals wij onszelf zien, dan hebben wij het recht om met alle middelen daartegen op te treden.

En dan jammer de hele wereld: zoveel doden hier en zoveel doden daar. Weer een rel in Suweto. Iedereen is daar druk mee bezig.

Maar wat gebeurde er b.v. met de vredesmars in de Ver. Staten? Herinnert u zich dat nog of bent u het al vergeten? Weet u, dat jongelui die demonstreerden voor de vrede door de nationale garde, zo zou je het kunnen noemen, een nationale reserve, op gewerschoten werden getraceerd; 17 doden plus een groot aantal gewonden. Dat is geen terreur! Dat gebeurt in een bevriende natie. Maar het betekent wel, dat ze ook daar eenvoudig uitgaan van het standpunt: zoals wij het zien is het goed en jullie hebben je mond maar te houden. Vertelt u mij nu niet dat dat in Europa niet voorkomt. Mag ik een voorbeeld geven?

In Duitsland zijn er heel veel mensen die tegen de kernenergie demonstrenen. Daar worden waterkanonnen bij gebruikt. Die waterkanonnen hebben zo'n grote druk dat iemand, die daar vol door wordt getroffen wel een stel gebroken ribben heeft en misschien nog meer letsel. Er zijn dan een groot aantal gewonden en twee dodelijke slachtoffers gevallen. Toch zegt

de regering heel rustig: De politie heeft nu eenmaal wapens nodig om de orde te handhaven en dus mogen wij dat inzetten. Ik kan mij dat voorstellen als ze ergens bezig zijn te plunderen en de hele zaak in puin te gooien. Maar gewoon mensen die zeggen: Wij willen dat dat bos niet wordt omgekapt of wij willen niet dat hier een 'breëder' komt. Mensen, die dat op hun manier tamelijk vreedzaam proberen te doen, dan op die manier worden opgejaagd. En gaan ze geweld plegen, dan zegt men: Zie je wel, ze zijn voor de vrede, maar ze zijn zelf gewelddadig. Dat gebeurt allemaal vlak naast de deur.

In Nederland is het tot nu toe zo ver nog niet gekomen, maar ook hier zijn enkele gevallen bekend waarbij het politie-optreden nu niet helemaal in overeenstemming is geweest met alle regels van menselijkheid. Dan praten ze over terreur!

Er zijn zoveel staten die terreur gebruiken. Wat zoudt u zeggen van de Doodscommando's die in bepaalde delen van Zuid-Amerika nog altijd opereren? Wat zoudt u zeggen van alles wat er is gebeurd indertijd in Argentinië? Wat zoudt u zeggen van hetgeen er nu nog gebeurt in bepaalde staten? Wat denkt u over de manier waarop bepaalde moeilijkheden in Mexico zijn aangepakt? Dan hebben wij het nu helemaal niet over de PLO en de IRA. Dat zijn terroristen. Hier blijkt, dat de staat zich gerechtigd acht om dergelijke middelen te gebruiken daar zij op een andere wijze haar gelijk tegenover de mensen kennelijk niet kan halen.

Ik geloof dat, als wij zoeken naar de achtergronden van de terreur, wij daarvan moeten uitgaan. Dat is niet iets van de laatste tijd. Misschien denkt u: dat is pas na de Tweede Wereldoorlog gekomen. Helemaal niet. Zelfs Bismarck had al een geheime politie. Bismarck liet indertijd mensen arresteren en wegslepen. Ook hij had geheime gevangenis- sen, die dan wel geen concentratiekampen heetten, maar die voor het wel- zijn van de aanwezigen toch niet veel meer mogelijkheden boden. Dan wil ik helemaal niet spreken over de woelige archipel waarover u na- tuurlijk veel heeft gehoord.

Ik wil u echter wel herinneren aan de Tsarentijd toen er ook derge- lijke werkkampen bestonden in Siberië en waar ook de kans om er levend uit te komen zeer klein was. Er waren misschien niet zoveel werkkampen als tegenwoordig, maar ze waren er.

Dan wil ik u verder herinneren aan de Boerenoorlog waar de Engelsen concentratiekampen hebben gesticht waarin vrouwen en kinderen in de blakerende zon of onder de hevigste golven van koude en regen in de open lucht bijeen waren gedreven op door prikkeldraad omgeven stukken land. Daarbij zijn inderdaad vele vrouwen en kinderen omgekomen van hon- ger, van dorst, van ontbering.

Het is niets nieuws. Terreur is zo oud als de macht! Als wij dat eenmaal gaan begrijpen, dan wordt het ook duidelijk hoe steeds meer men- sen, die voor zichzelf macht eisen gelijktijdig denken aan terreur. Een bekend geval: Libanon.

In Libanon zijn heel veel partijen. Ze zijn voortdurend met elkaar in strijd. De mensen zeggen dan: Dat is al zo lang. Dat is verschrikke- lijk. Maar wat speelt daar eigenlijk een rol? Er zijn katholieken, er zijn drie partijen moslims en die willen allemaal de macht. Elke groep pro- beert de andere met wapengeweld te onderwerpen. Zolang er mensen zijn die zeggen: Ik wil president worden, grijpen ze naar die middelen. Vergeet niet, dat de vader van de huidige president dat ook heeft gedaan.

Dan klaagt men over al datgene wat er overal op de wereld gebeurt; de PLO bijvoorbeeld. Die PLO is toch wel erg slecht. Maar wie luistert naar hen? Het is gemakkelijk te zeggen: De Palestijnen moeten maar worden opgenomen, die moeten maar geassimileerd worden in de landen waar ze te- recht zijn gekomen.

Punt 1. die landen voelen daar niet voor. Punt 2. zouden de joden, teruggekeerd uit de diaspora, het recht hebben om een ander volk in dezelfde omstandigheden te dwingen? Het is maar een vraag.

Dan wil ik u eraan herinneren dat ook in de tijd dat Palestina nog geen Israel heette er joodse terreurgroepen zijn geweest die hotels hebben opgeblazen, die moorden hebben gepleegd, die aanslagen hebben gedaan. En dan wil ik u er ook aan herinneren, dat toen kort daarna Israel was uitgeroepen door de Israeli's een heel Arabisch dorp praktisch werd uitgemoord omdat die mensen zich verzetten; althans dat nam men aan. Moeten we dan zeggen dat de PLO ongelijk heeft? Misschien niet, misschien wel. Wat is hetgeen men erop tegen heeft? Dat zij onschuldigen tot slachtoffer maken? Aan de andere kant, hoeveel onschuldigen aan hun kant zijn er niet gevallen?

De wereld wil niet naar hen luisteren. De wereld heeft hen gedwongen een soort ongeregeld legertje te worden waarin de domme jongens met geweren en machinepistooltjes lopen te zwaaien en degenen die een beetje verstandiger zijn grote posities hebben weten te veroveren in de verschillende Arabische republieken en ook in andere landen. Laten wij eens even reëel zijn. Zij worden niet erkend als een volk. Zij worden niet aanvaard met hun vraag, die toch niet geheel ten onrechte is, om ook op hun eigen manier te mogen leven.

Dan zegt u: Ja, maar en dan vraag ik: Hoe zoudt u reageren, wanneer u onder een Duitse bezetting staat en uw burgermeester zegt toevallig een paar woorden waarmee zij het niet eens zijn en zij schieten de man zijn benen kapot zodat hij nooit meer in zijn leven goed kan lopen; of ze schieten hem helemaal dood, dat is ook gebeurd. Ik denk, dat u erg nijdig zoudt zijn; dat u de Duitsers zoudt haten. Maar op de West Bank is precies hetzelfde gebeurd. Kunt u dan niet begrijpen dat daar een haat leeft? En dan wil ik nog niet eens spreken over allerlei andere dingen die ook niet helemaal gerechtvaardigd zijn.

Hetzelfde is het met de I.R.A., het Ierse republikeinse leger. Deze mensen hebben altijd geprobeerd hun eigen rechten, hun eigen godsdienst te handhaven. Velen van u realiseren zich niet dat tot de tijd dat de Ierse republiek eindelijk tot stand kwam een protestantse minderheid, die nu nog het noorden van Ierland regeert, het de katholieken heel erg moeilijk heeft gemaakt. In feite hebben zij zich tot een stand van adel verheven, alleen op grond van het geloof, boven alle anderen die eigenlijk maar domme katholieken waren. Maar realiseer u dan ook dat het Engelse leger die toestand indertijd heeft gehandhaafd. Dat is de historie.

Wij gaan dan kijken in Noord-Ierland. Noord-Ierland behoort nog steeds bij Engeland. Maar gelijktijdig willen ze een mate van zelfstandigheid handhaven. De Orangisten hebben daar een lange tijd getracht om alle macht, vooral alle economische macht, in handen te krijgen. Zij hebben daarbij iedereen, die een beetje anders dacht ontslagen, op de zwarte lijst gezet en het hun moeilijk gemaakt, om niet te spreken van het aantal mensen dat werd afgeranseld. Is het dan zo gek, dat uit een politieke beweging als de Sinn Fein langzamerhand een leger ontstaat?

In het begin als zuiver zelfverweer. Als zo'n leger eenmaal bestaat, dan is het wetteloos; het heeft weinig of geen mogelijkheden meer. Men leeft als vogelvrijen. Als je wordt gesnapt, dan ga je eraan. Dus wat doe je? Je zorgt dat je niet wordt gesnapt. Je voert oorlog niet meer tegen een bepaalde traditie of tegen een bepaalde stand in de eerste plaats, maar in feite tegen iedereen. En dan kom je tot terreurdaden. Die anderen zijn je vijanden. Je bent in oorlog. Wat geeft het dan of er een aantal soldaten sneuvelen tijdens een militaire parade in

Londen, een aantal paarden worden gewond. Je vindt het jammer van de paarden, maar daar was niets aan te doen. En als er veel slachtoffers vallen in een of andere winkelstraat, dan zeg je: Het is te betreuren voor die burgers. Een volgende keer zullen wij hen waarschuwen vóór de aanslag. Verder ga je niet. Vindt u dat vreemd?

Mensen die zich machteloos voelen, die zich niet kunnen laten gelden zijn de mensen, die op den duur grijpen naar geweld om zich te profileren; om dan toch een beetje op de voorgrond te komen.

Vraag u eens af wie degenen zijn die tijdens de voetbalwedstrijd de meest krankzinnige dingen hebben gedaan. Denk aan de rel in het Heyselstadion. Als u goed kijkt, dan blijkt dat er altijd weer een aantal mensen is die misschien wel werk hebben, maar die niet tevreden zijn met hun werk, die het gevoel hebben dat ze niet worden erkend.

Ga kijken naar de gewelddadige stakers in Engeland. Wat waren dat voor mensen die probeerden anderen te intimideren, die tegen hun medewerkers een mate van terreur hebben gebruikt die niet meer verantwoord was? Dat waren vooral degenen die op het werk zelf geen waardering vonden of die hun werk in feite haatten.

De achtergronden van de terreur zijn gelegen in de hele structuur van de mensheid. In het gevoel dat je iemand moet zijn, dat je op de voorgrond moet treden; het gevoel dat je erkend moet worden als belangrijk. Hoe minder de mens de kans krijgt om werkelijk volwassen te worden, hoe groter juist deze neiging om met geweld een aanzien te verwerven dat hij op een andere manier niet kan krijgen. Het is hetzelfde als met het jongetje dat sterk is, maar dat weinig vriendjes heeft. Die begint iedereen af te ranselen en dan heeft hij vriendjes. Dat gebeurt al op de kleuterspeelplaats.

Hoe komt het dat die mensen niet volwassen worden? Om volwassen te kunnen worden moet je zelf met allerlei problemen worstelen. Volwassen worden betekent: langzaam maar zeker afstand weten te nemen van jezelf, door ook eens te kijken naar de wereld en de betekenis die je in de wereld hebt. Maar hoe kun je in een maatschappij, die voortdurend zegt dat zij alles voor je zal opknappen, dat jij je rechten hebt, dat dit en dat voor jou werkelijk noodzakelijk is, nog komen tot die zelfstandigheid en de afstandelijkheid die nodig zijn om volwassen te worden?

Er zijn natuurlijk heel veel mensen die daarvan misbruik maken, dat weet ik ook wel. Er zijn heel veel volksmenners die gewoon het geweld opzweepen omdat ze daarop hun macht willen baseren. Denk maar aan een bepaalde dominee in Noord-Ierland (Paisley). Er zijn mensen die het op een zoetsappige manier doen, maar die eigenlijk ook proberen om ergens de macht in handen te krijgen. Zoals een bekend iemand, die zijn vlucht altijd vanuit Italië uitvoert om dan knielende gelijktijdig een greep naar de macht te wagen in het land waar hij terecht komt. Dat klinkt misschien krankzinnig, maar het is waar.

Als we nu toch bezig zijn over de achtergronden van de terreur, heeft u zich wel eens gerealiseerd dat geweldpleging tegen kinderen, van mannen tegen vrouwen en ook het omgekeerde komt voor (dat is het tegendeel van de emancipatie) eveneens voortkomt uit de behoefte iemand te zijn. Als je je zin niet kunt krijgen, dan wil je dat wreken. Waar wreek je je dan op? Daar waar je het op de een of andere manier kunt doen zonder dat je onmiddellijk de consequenties daarvan behoeft te vrezen. Ook terreur!

Ach, wij kunnen dat natuurlijk allemaal heel mooi bekijken en geestelijk spreken van: wij moeten verdraagzaam zijn. Maar hoe verdraagzaam bent u zelfs onder elkaar? Dat is ook ontzettend moeilijk. Al die mensen met hun gekke ideeën, met hun opvattingen. Dat moet je dan allemaal accepteren? Dat kun je toch niet doen. Je moet van je afbijten. Juist. Zolang dat dan in redelijkheid blijft geen bezwaar. Maar zodra het verder gaat dan dat, wordt het

een soort haat en vijandschap; de behoefte om je ten koste van alles te laten gelden. En dan staan we aan de grens van de terreur.

Zelfs bij de O.D.V. Dat zoudt u niet zeggen. Wij zijn een heerlijk verdraagzame groep. Wat betekent verdraagzaamheid eigenlijk? Verdraagzaamheid betekent dat je, terwijl je jezelf blijft en je recht om jezelf te zijn verdedigt, gelijktijdig begrip hebt voor de ander. Verdraagzaamheid betekent niet het lijdzaam ondergaan zoals sommige mensen denken. Verdraagzaamheid is juist het afstand doen van terreur tegen derden; het weten waarvoor je vecht en dat oprecht en eerlijk doen, maar niet met haat tegen de ander. Ja, zelfs met begrip voor de standpunten van de ander en het zoeken naar een mogelijkheid om tot een overeenkomst te komen.

De achtergrond van de terreur, als je die geestelijk bekijkt, vinden wij zelfs al terug in het geloof van heel veel mensen. Denkt u, dat de duivel niet een uitvinding is van een religieuze terrorist? Dreigen met de hel is eigenlijk niets anders dan je eigen macht baseren op de angst die anderen hebben voor een hiernamaals waar je zelf ook niets van weet.

Als we kijken naar de manier waarop de mensen bezig zijn om anderen te overtuigen dat het hun plicht is om voor land en volk, de morele afpersing die heel vaak wordt gepleegd in naam van een ideaal of iets anders, denkt u dat dat geen terroristen zijn? Het zijn psychische terroristen. Degenen die geen begrip hebben voor de moeilijkheden van een ander, die alleen denken aan hetgeen voor hen op dit ogenblik belangrijk is en die daardoor vaak heel veel goede dingen onmogelijk maken.

Denkt u dat die eigenlijk ook niet aan de grens van het terrorisme staan?

Hat kan zelfs een hoestbui zijn, zoals het op een bijeenkomst hier is voorgekomen. Die ene hoestbui was niet zo gemakkelijk te onderdrukken. Iedereen begon daarop te letten. Iedereen begon zich helemaal daar tegen te richten. Het resultaat? De mogelijkheden in de zaal werden veel minder en gelijktijdig werd de hoestbui heviger. Dat was zonder dat men het beseftte gewoon gedachtenterreur. Nu neem ik graag aan dat het niet als zodanig was bedield. U wilde dat niet zo. Maar als u elke keer weer in dezelfde situatie zoudt komen, dan zoudt u op den duur zeggen: O, daar komt die persoon weer aan. Jongens, weg wezen! Of wij gaan weg of die gaat weg.

Nu we toch bezig zijn. Heeft u nooit gesproken over rotjood, rot-Türk? Zo begint een terreur. Werkelijke eenheid kan geestelijk alleen bestaan, als we beginnen de ander te aanvaarden met diens kwaliteiten, met diens vooroordelen en al wat daarbij hoort. En dan mogen we rustig onszelf blijven. Wij behoeven niet die ander het recht te geven om ons dan maar te kapittelen, uit te maken wat we mogen denken, mogen zeggen en mogen zijn. Wij moeten hen in hun eigen recht respecteren. Als je dat krijgt, dan is terreur niet meer mogelijk. Maar zolang je bezig bent je eigen maatstaven aan een ander op te leggen en daarbij jezelf voortdurend overtuigt van je eigen gelijk, daarmee bouw je de basis voor terrorisme op. En dan zien we een wereld die zich beklagt over de terreur.

Het valt mij heel erg mee dat wij van de Chinezen niet hebben gehoord dat zij ook de terreur verachten, want met in hun achterhoofd de culturele revolutie beseffen ze waarschijnlijk dat daar wel degelijk sprake is geweest van een enorm groepsterrorisme binnen de staat in naam van een onvervulbaar ideaal.

En die andere mensen? Afkeuring. Dezelfde mensen, die de hele wereld bedreigen met atomaire vernietiging beklagen zich erover dat een kleine groep mensen een paar machinepistolen leeg schieten. Ik vind het heel begrijpelijk dat ze het doen. Ik vind het ook niet goed. Maar waar halen ze het lef vandaan, terwijl zij zelf in feite afpersing plegen en een vorm van terrorisme zien als een rechtvaardiging van hun eigen machtslust.

Dat kunt u naar Rusland verleggen of waar dan ook, zelfs naar Frankrijk.

Er zijn mensen die zeggen: Een dergelijke vorm van terreur is uit den boze. Wat moet ik dan denken van de politieke pressie, van alle geme ne praktijken en omkooppraktijken van bepaalde grote chemische concerns die in Italië een heel dorp een leven lang onbewoonbaar hebben gemaakt, ongeacht het aantal slachtoffers dat er zijn gevallen. Zijn dat geen terroristen?

De achtergrond van de terreur zit ingewoekerd in deze maatschappij waarin je je eigen recht, je eigenbelang, je eigen heil probeert te verdedigen ten koste van alles. Als machthebbers dat mogen doen, dan mogen ook minderheidsgroepen dat doen. Pas op het ogenblik, dat elke machthebber zich bewust is van zijn persoonlijke en morele verantwoordelijkheid tegenover het volk dat hij vertegenwoordigt en tegenover de wereld waarin hij voor dat volk spreekt, kunnen we tot een verwerping komen van het terrorisme bij de kleine groepen; voor die tijd niet. Voordat u nu denkt dat ik de terroristen zit te verdedigen.

Ik ben tegen elk terrorisme waar het ook van uitgaat. Ik ben tegen elk nutteloos doen sterven van medemensen om je eigen gelijk te bewijzen. Of je nu generaal bent, de een of andere man van de geheime dienst of dat je misschien iemand bent die alleen maar zijn eigen groep probeert weer op de voorgrond te krijgen. Ik ben tegen al dat geweld. Ik keur het af. Maar ik probeer wel te begrijpen waar het vandaan komt. En dan constateer ik met grote ontsteltenis dat allerlei terrorisme in deze tijd is ingegroeid in wat men noemt internationale politiek, economische noodzaken en verhoudingen en alles wat daar verder bij te pas komt. Dan zeg ik: Mensen, wordt het geen tijd dat jullie een beetje anders gaan denken.

Het is niet zo, dat jullie als groep van de O.D.V. meer zijn of beter zijn dan een ander of uitverkoren dat u dit moogt worden. Ofschoon ik na deze lezing niet geloof dat u dat zult zeggen.

Ik wil er maar op wijzen dat ook een katholiek niet is uitverkoren. De islamiet ook niet de enige waarheid heeft. Voor zichzelf ja, maar niet voor anderen. Je kunt een ander niet onderwerpen aan datgene wat je zelf juist acht. Zolang je die neiging nog in je hebt, nog de neiging hebt om jezelf tot meerwaardig te proclameren, ben je in principe al op de grens van terreur tegen anderen. Maar dat mag misschien niet zo gezegd worden.

Laten we even kijken wat er verder nog op het programma staat. Er zijn nog een aantal aanslagen gepland op een aantal vliegvelden waarvan het opvallende is, dat een van die aanvallen zelfs in de U.S.A. is gepland. Een andere in Parijs.

Verder heeft men nog plannen voor enkele kapingen. Dat is zo een ziekte. Er is wat gebeurd en dan zijn er anderen die zich ook even willen laten gelden door dat ook te doen.

Verder staan er nog een aantal bomaanslagen op de agenda o.m. in Londen, in Birmingham, in Glasgow. De laatste verbaast mij een beetje. Dan ook nog in Noord-Ierland. Dat is iets wat je niet anders kunt verwachten. Er is toch niet meer te praten over die dingen. De meeste mensen praten, maar ze luisteren niet. Iedereen is bezig u te bekeren tot de juistheid van zijn eigen standpunt, maar dat u een standpunt heeft dat ontgaat hem helemaal. En als het dan eindelijk toch blijkt, dan is dat alleen maar een bewijs dat u verstokt, dwaas of zelfs misdadig bent.

Beste vrienden, wij moeten van die terreur af. Maar dan moeten we beginnen bij de terreur die we zelf proberen uit te oefenen. Een terreur die ook in de huiskamer en in de slaapkamer soms kan regeren. Een terreur die overal voorkomt, zelfs in verenigingen. Een terreur die, zij het

wat verkapt, politiek wordt uitgeoefend of die door z.g. ambtelijke vooringenomenheid of beslissingen eveneens ten aanzien van burgers kan bestaan.

Wij moeten af van het denkbeeld, dat wij het beter weten dan een ander. Wij moeten af van het denkbeeld dat een ander een kind is waar wij voor moeten zorgen, maar dat dan wel moet gehoorzamen of anders klappen krijgt. Wij moeten terug naar de volwaardigheid van onze medemensen. En als die volwaardigheid in het leven komt, dan moet je eens zien wat er geestelijk gebeurt. Mensen, die dan opeens hun gehele inzet en hun strijdkracht niet meer nodig hebben om zichzelf te handhaven en die dan innerlijk gaan zoeken naar de reden van het bestaan. Zij vinden een nieuwe geestelijke waarde en nieuwe mogelijkheden.

Er zou geestelijk heel veel kunnen gebeuren, als alle energie die aan alle vormen van terreur wordt besteed alleen maar zou worden gebruikt om de mensen meer te brengen tot vrede op aarde. Wij lachen er wel eens een beetje om met de kerstdagen. U had net de krant gelezen en toen hoorde u ze weer preken over 'vrede op aarde in alle mensen een welbehagen'. U zult ook wel gedacht hebben: nou, een welbehagen wel. De een rijdt dronken op de weg, de ander pleegt een moordaanslag.

Denkt u niet dat welbehagen zou kunnen worden vertaald in harmonie? Dan bedoel ik niet alleen harmonie met de medemensen, maar gewoon een gevoel van verbondenheid met alle dingen; van God af tot het laagst levende toe. Vrede op aarde kan er alleen komen, indien de mensen vrede willen. De mensen willen geen vrede. Op gevaar af dat u denkt dat ik ga preken wil ik u eraan herinneren wat Jezus heeft gezegd: "Ik ben niet gekomen om u de vrede te brengen maar het zwaard."

Wat de meeste mensen niet weten is, dat je een zwaard krijgt om er een ploegschaar van te maken: een ijzer om de bodem vruchtbaar te maken. Een kracht, niet om anderen te vernietigen maar om op te bouwen. Maar bouwen is moeilijk; slopen is veel gemakkelijker.

Wij moeten in deze tijd afstand doen van onze persoonlijke neiging ons te laten gelden, eens even uit te maken wat wel en wat niet mag. Wij moeten eindelijk eens terug naar een poging om onze medemensen te begrijpen, om een samenwerking te vinden, hoe dan ook, om iets tot stand te brengen dat betekenis heeft en niet alleen maar onze eigen onlust gebruiken als een wapen waarmee wij een ander willen neerslaan.

De achtergrond van de terreur is het verkeerde beeld dat wij hebben van onszelf en van de wereld. De achtergrond van de terreur is een onvermogen onszelf te zien zoals wij zijn en daar het beste van te maken. Daarom zeg ik: wanneer de terreur toeslaat ook in het komende jaar, kijk naar uzelf en veroordeel niet alleen anderen. Als u zelf niemand probeert te dwingen in een bepaalde richting, dan heeft u het recht om u te beklagen over het feit dat anderen nog niet zover zijn. Maar dan moet u proberen de mogelijkheden te scheppen waardoor ze zover kunnen komen en niet uitroepen dat u hen wil vernietigen.

Om te eindigen met een laatste citaat bestemd voor al degenen die hun verontwaardiging over de terreur nu willen omzetten in daden:

"Dat degene die zonder zonde is de eerste steen werpe."

Ik denk, dat er dan misschien enige vrede kan komen. Het zijn de grootste zondaars die de grootste keien hanteren om anderen te vernietigen.